

FOLKLORNO GRADIVO IN NJEGOV ZAPIS KOT STIČIŠČE SLOVSTVENE FOLKLORISTIKE IN DIALEKTOLOGIJE. POGLED V PRETEKLOST IN PREDLOGI ZA PRIHODNOST

Barbara IVANČIČ KUTIN

Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU, Novi trg 2, 1000 Ljubljana
e-mail: b.ivanvic@zrc-sazu.si

IZVLEČEK

Članek s pomočjo pisnih virov prikaže, kako so se razvijala načela in strategije zapisovanja ter s kakšnimi problemi in dilemami so se soočali slovstveni folkloristi, ko so dokumentirali (najprej ročno, pozneje z nosilci zvoka) slovstveno folkloro, kot so pravljice, povedke in drugo narativno gradivo. Slovstvena folkloro je besedna umetnost govornega jezika (narečja), zato je folklorno gradivo že od začetkov premišljenega (znanstvenega) zbiranja sredi 19. stoletja stičišče med slovensko folkloristiko in dialektologijo. Kljub različnim raziskovalnim interesom in metodologijam ter posledično različnim pogledom na zapis in redakcijo besedil stroki že od nekdaj priložnostno sodelujeta, v prihodnosti pa bi bilo s premišljenim načrtom lahko sodelovanje še tesnejše in še bolj obojestransko koristno.

Ključne besede: slovstvena folkloristika, dialektologija, dokumentiranje, terensko gradivo, transkripcija, pripovedno izročilo, slovstvena folkloro, ljudsko izročilo, folklorne pripovedi, Jan Baudouin de Courtenay

MATERIALE FOLKLORISTICO E LA SUA TRASCRIZIONE COME GIUNZIONE TRA LA FOLKLORISTICA LETTERARIA E LA DIALETTOLOGIA. UNO SGUARDO NEL PASSATO E PROPOSTE PER IL FUTURO.

SINTESI

In base alle fonti scritte l'articolo tratta l'evoluzione delle strategie e le norme della trascrizione e dei problemi che i folkloristi letterari hanno riscontrato durante la documentazione (all'inizio con carta e penna, più tardi invece con le registrazioni fonografiche) del folklore letterario come le fiabe, i racconti e altro materiale narrativo. Il folklore letterario è un'arte della narrazione della lingua parlata (del dialetto). Per questo motivo il materiale in questione è già dalla metà dell'Ottocento, dalle prime raccolte di materiale folkloristico in poi, il punto d'incontro tra la folkloristica e la dialettologia. Occasionalmente queste due discipline collaborano nonostante i diversi interessi di ricerca, metodologie differenti e i discordanti punti di vista riguardanti la trascrizione e la redazione dei testi. In futuro con l'aiuto di una pianificazione studiata questa collaborazione potrebbe diventare più stretta, portando benefici da entrambe le parti.

Parole chiave: folkloristica letteraria, dialettologia, documentazione, materiale raccolto sul campo, trascrizione, tradizione narrativa, folklore letterario, tradizioni popolari, racconti folkloristici, Jan Baudouin de Courtenay

UVOD: STIČIŠČA SLOVSTVENE FOLKLORISTIKE Z DIALEKTOLOGIJO

Slovstvena folklor, to so pravljice povedke, folklorne pesmi, pregovori, uganke, folklorne molitve, zagovori, izštevanka, šaljive rime idr., »je veja besedne umetnosti, in že zato v njeno filološko ozadje ni dvomiti«¹ zapiše Marija Stanonik, ko utemeljuje slovstveno folkloristiko kot samostojno filološko vedo (Stanonik, 2008a, 11). Slovstvena folklor živi v neformalnem, domačem okolju načeloma znotraj manjših skupin ljudi, ki se med seboj poznajo, in med ljudmi kroži v primarni, kontaktni, obliki – tj. v komunikaciji v živo; estetska razsežnost oz. funkcija jo razlikuje od drugih oblik ustne komunikacije (Čistov, 2010, 147, 154). Socialna zvrst govora, v katerem se realizira, pa je govorjeni jezik oz. narečje (Stanonik, 2001, 118–122). Tako je slovstvena folklor že v sami definiciji povezana z narečjem. Jerzy Bartmiński v razpravi o jeziku folklorne ugotavlja, da je razmerje med narečjem in slovstveno folkloro mogoče raziskovati z vidika treh jezikoslovnih disciplin: narečjeslovja, zgodovine jezika in stilistike (prim. Stanonik, 2008b, 145).

Slovstveni folklorist, ki se ukvarja z raziskovanjem slovstvene folklor, se ob svojem delu neogibno srečuje z dialektologijo. Že na terenu med srečanji z informator-

ji mu pridejo prav osnove poznavanja in razumevanja narečja, v katerem komunicira z njimi. Idealno je, če raziskovalec lahko govori z informatorjem v njegovem domačem narečju, kar je seveda mogoče le, če je tudi sam domačin oz. iz širše okolice ali pa če se narečja nauči, kot se ga je npr. naučil Milko Matičetov z dolgoletnim delom med Rezijani (gl. Matičetov, 1973). Metoda, ko raziskovalec komunicira z informatorjem v istem ali podobnem govorjenem jeziku (narečju), pozitivno vpliva na razvoj in potek terenskega dela. S tem se namreč skrajša t. i. pripravljalna oz. motivacijska faza, saj se prej ustvari zaupanje med sogovorci (Ivančič Kutin in Ledinek Lozej, 2015, 113).¹

Terensko delo slovstvenega folklorista in dialektologa² ima kljub različnim ciljem in posledično drugačni metodologiji veliko skupnih točk: oba se opirata na etnografsko terensko metodo in oba iščeta zgovorne informatorje. Toda pri tem je tudi bistvena razlika: slovstveni folklorist išče pripovedovalce, nosilce zgodb s čim bogatejšim pripovednim repertoarjem in sposobnostjo (estetskega) upovedovanja, medtem ko dialektolog potrebuje govorce z značilnim govorom za določen kraj, ni pa nujno, da imajo smisel za pripovedovanje zgodb. A v praksi se pogosto zgodi, da najdemo informatorja, ki zadošča obema meriloma, zato je material

Slika 1: Terensko delo folklorista: B. Ivančič Kutin dokumentira pripovedi Karla Grabarja iz Roča. Navzoča je tudi pripovedovalčeva vnukinja Ena Grabar (Stanka Drnovšek, Roč (Istra), 20. 10. 2015, Arhiv ISN)

- ¹ Motivacijska faza na terenu poteka, ko raziskovalec poskuša z neformalnim pogovorom z informatorjem (pripovedovalcem) ustvariti dovolj sproščene okoliščine, ki naj bi privedle do pripovedovanja (gl. Ivančič Kutin, 2011, 55).
- ² V tukajšnji razpravi moramo zaradi osredotočenja na stičišča folkloristike in dialektologije iz razprave izpustiti etnologijo, čeprav je tudi ta tesno prepletena z obema strokama: tudi etnolog v terenskih raziskavah kulture in načina življenja dokumentira gradivo, uporabno za dialektologa in folklorista ter obratno.

uporaben za obe stroki. Prav terensko gradivo torej nudi največje možnosti za sodelovanje med folkloristi in dialektologi (Bošković-Stulli, 1959, 118). Folklorist se z dialektološkimi problemi, dilemami in praksami sooča tudi pri zapisu (transkripciji) gradiva. Do zdaj še nimamo (najverjetneje tudi nikoli ne bomo imeli) enotne in dokončne rešitve: načini zapisa in redakcije so vselej povezani s konkretnim namenom in ciljem ter seveda z gradivom samim, pri čemer je treba upoštevati še individualno zapisovalčevo interpretacijo: niti dva dialektologa ne bi mogla istega besedila zapisati do premora in ločila enako, kaj šele dva folklorista!

PRVE SMERNICE ZA ZAPISOVANJE SLOVSTVENE FOLKLORE IN NEKAJ PRIMEROV NJIHOVEGA URESNIČEVANJA

S tujimi pobudami za načrtno zbiranje in zapisovanje slovstvene folklores, ki so se začele v drugi polovici 18. stoletja v Angliji, so se slovenski razsvetljenci srečevali bolj posredno. Kljub temu tudi pri nas tedaj dobimo prvega folklorista, Marka Pohlina, ki je imel v mislih že ves osnovni sistem slovstvene folklores, od pesmi, ugank, do pregovorov, posredno tudi proze (Stanonik, 1999, 24, 25; Stanonik, 2012, 47). Če se je zapisovanje slovstvene folklores v (pred)romantični generaciji še prilagajalo pomenu za narodovo zgodovino z iskanjem arhaičnih folklornih pojavov ter s poudarkom na njihovi estetski funkciji, pa se v realizmu zapisovanje spremeni v znanost (Stanonik, 1982/83, 73). Fokus se z estetskega najprej premakne na narodnopolitični vidik. Predstavniki tega obdobja, Davorin Trstenjak, Gregor Krek, Ivan Navratil in Matija Majar Ziljski – slednji je napisal tudi prvi slovenski politični program Zedinjena Slovenija (prim. Škafar Rogelj, 2011, 71) – so v »narodnem blagu« videli spomin na mitično obdobje naroda. Cilj t. i. mitološke smeri je bil znanstveno ovrednotiti zbrano gradivo in ga vtisniti v spomin naroda, kar naj bi služilo kot kašipot v narodovo prihodnost (Kremenšek, 1978, 24–28).

V praksi zapisovanja slovstvene folklores to pomeni, da se začenja uveljavljati stališče, naj se zapisuje po pravilih jezikovne in dokumentarne akribije (Stanonik, 1982/83, 73, 74). Zаметki smernic za zapisovanje se pojavijo v tretji številki prvega letnika revije *Slovenska bčela*: avtor³ članka *Narodove pesni* sicer večino prostora nameni vsebini (**kaj**), toda dotakne se tudi načina (**kako**) zapisovati; napotki pa se nanašajo izključno na zapisovanje pesmi (ne pa tudi proze).

Kadar pesme napisuješ, naj ti jih najpred narekujejo (andiktiren), potle glej, da ti jo še zapojejo in med tem pazi, da popraviš, kar si nekdaž morebiti

krivo napisal. [...] Napisati se morajo pesmi ravno tako, kakor narod izgovarja, se ne sme celo nič poboljševati in spremenjevati, kakor se tudi rožice, ktere rastlinar sbira se ne smejo obškerclati, obrezati in malati, temoč se morajo u knjigo med liste položiti kakoršne so izrasle. (Slovenska bčela, september 1850, 92)

Ista revija v letu 1851 ta skromna navodila za zapisovanje nekoliko dopolni v članku *Kako se morajo zapisovati narodne pesni*.⁴

Narodne pesni se morajo zapisovati od slova do slova, od pismena do pismena tako, kakor ljudi tam govore, kjer je pesen zapisana. Iz teh pesem se mora videti različen govor v različnih straneh domovine. Te pesni so tako rekoč obraz (Portrait) domačega govora. Obraz je toliko lepši kakor je samej stvari podobnejši i narodne pesni toliko lepše zapisane, kolikor se vernejše drže domačega narečja. (Slovenska bčela, 5. 4. 1851, 126)

Odbor Slovenske matice leta 1868 v *Novicah* objavi poziv za nabiranje še ne objavljenih »narodnih pesmi, pripovedk, prigovorov, običajev ter krajevnih in osebnih imen«, k čemur dodajo tudi nekaj napotkov za zapisovanje:

Zatorej Matičini odbor vabi vse častitljive rodoljube, naj po svojih krajih in prebivališčih zasledujejo vse narodno blago, spadajoče v zgoraj omenjeno področje, ter naj zapisujejo z dostavkom, v katerem kraji, in ako je moč, kako daleč na okoli se ta ali uni običaj nahaja. Da pa taka zbirka tudi za jezikoznanstvo ne bo brez vspeha, naj se pesmi, pripovedke, prislovice in imeniki napišejo, kolikor je mogoče, z vsemi posebnostmi ljudske izreke, celó besednih poudarkov ne izvemavši. Pesmam pa naj se dodajo, če je moč, tudi napevi. (Kmetijske in rokodelske novice, 4. 11. 1868, 366)

V nobenem od omenjenih navodil za zapisovanje folklornega gradiva pa ni zaslediti konkretnih praktičnih smernic za zapisovanje glasovja, kljub temu da naj bi bilo t. i. »narodno blago« vir in izhodišče tudi za dialektološke raziskave, kot je leta 1871 bral Gregor Krek v svojem poročilu o Vrazovi zapuščini (Krek, 1872, 29). Tudi v članku *O nabiranju narodno-slovstvenega blaga* Krek omeni, naj se zapisuje tako, kot narod govori in naj se označujejo akcenti in druge posebnosti (Krek, 1877, 107), navodil, kako, pa ne doda. Odsotnost teh navodil je ob veliki narečni razčlenjenosti slovenskega jezika (in zadovoljivi odzivnosti zapisovalcev) povzro-

3 Članek je objavljen brez navedbe avtorja, toda v Slovenskem biografskem leksikonu najdemo podatek, da je avtor spisa *Narodove pesni* v *Slovenski bčeli* leta 1850 Matija Majar Ziljski (gl. Merhar, 2015).

4 Verjetno je avtor isti (gl. prejšnjo opombo).

čilo zmedo tako med zapisovalci kot tudi med uredniki, ki so gradivo objavljali (Kenda-Jež, 2008, 99–100).

Prav nasprotno pa je v skladu s svojimi predvsem jezikoslovnimi interesi poljski jezikoslovec Jan Baudouin de Courtenay v *Slovenskem narodu* leta 1872 podal izčrpna navodila za zapisovanje narečnega glasovja, ki naj bi se jih držali morebitni zapisovalci folklornega in narečnega gradiva. Predlagal je navadno latinsko abecedo z dodatnimi črkami za posebne glasove, ki se pojavljajo v narečju; opozoril je na potrebo po zapisovanju kakovosti, kolikosti in naglašenosti samoglasnikov, podal primere za zapisovanje dvoglasnikov ipd. (*Slovenski narod*, 6. 8. 1872, 2–3). Njegov poziv je torej pozornost z vsebine preusmeril na jezikovni ustroj; zaradi zahtevnosti zapisa pa je avtor nagovarjal predvsem šolanega narečnega govornika (dijaka, študenta) z uzaveščenim poznavanjem lastnega govora (prim. Kenda-Jež, 2008, 101).

Eden najpomembnejših zbiralcev slovstvene folklorne v Sloveniji in kajkavski Hrvaški je bil **Matija Valjavec** (1831–1897), ki uživa sloves (prvega) slovenskega znanstvenega slovstvenega folklorista (Stanonik, 1999, 27). Svoje zapise slovstvene folklorne in zapise svojih dijakov je objavljali v številnih revijah in časopisih (*Slovenska bčela*, *Kmetijske in rokodelske novice*, *Kres*, *Vedež* idr.) in v zbirki *Narodne pripovedke* (1858). Bil je odličen filolog, načela, ki jih je upošteval pri svojem delu na terenu, pa še danes sorazmerno dobro vzdržijo strokovno kritiko: ni mu šlo le za besedila, temveč je imel pred očmi tudi nosilce starodavne dediščine in okoliščine, v katerih slovstvena folklorna živi; v zapisih je bil pozoren na narečno leksiko in tudi na sintakso, nekaj besedil je v natančnejšem jezikoslovnofonetičnem zapisu (Stanonik, 2012, 209–214). Zavedal se je, da je gradivo pomembno za različne folkloristične in jezikoslovne raziskave, poznal je primerjalno raziskovalno metodo, toda v interpretacije se ni spuščal; njegovo gradivo so s pridom uporabljali in upoštevali D. Trstenjak, J. Pajk, V. Jagič, J. Bolte, J. Polivka, J. Kelemina, I. Grafenauer in M. Matičetov (Stanonik 2012, 215).

Za prvega slovenskega zapisovalca slovstvene folklorne v narečju velja **Gašper Križnik** iz Motnika, ki je bil po poklicu sicer čevljar, a si je z zanimanjem in nardarjenostjo samouško pridobil veliko filološkega znanja. Velikopotezno se je lotil zbiranja terenskega gradiva, ki je zajemalo domoznansko snov iz Motnika in bližnje okolice. Največ pozornosti je namenil folklornemu pripovedništvu, saj je zapisal čez 200 pripovedi, večinoma pravljic (Stanonik, 2008c, 31; Stanonik, 2012, 307, 313). Zapise gradiva je pošiljal ustanovam in raziskovalcem, tj. Slovenski matici, tedanji Jugoslovanski akademiji znanosti in umetnosti v Zagreb ter Baudouinu v Gorico. Le malo gradiva (od tega največ domoznanskega) pa je bilo objavljeno. S psevdonimom Podšavniški je leta 1874 v samozaložbi izdal knjigo *Slovenske pripovedke iz Motnika*, v kateri je objavil osem pripovedi, ki jih je »nabral in zapisal v izvirnem jeziku« (Podšavniški, 1874).

Križnikovo delo zrcali ozadje dveh prej omenjenih glavnih pobud za zbiranje folklornega gradiva v drugi polovici 19. stoletja: narodopisne, ki se je dokončno izoblikovala pri *Slovenski matici* leta 1868, ter jezikoslovne, nato pa še dialektološke, ki jo je v *Slovenskem narodu* leta 1872 načrtoval jezikoslovec Jan Baudouin de Courtenay. Kljub temu, da Križnik ob pošiljanju gradiva Baudouinu zatrjuje, da je v rokopisih upošteval njegova navodila, sta tako njegov opis narečja kot način zapisovanja z dialektološkega vidika precej samoraslo in samosvoje delo (Kenda-Jež, 2008, 99, 102), v folkloristiki pa nedvomno postavlja nov mejnik zapisovanja folklornega gradiva.

Jan Baudouin de Courtenay je v okviru raziskovanj slovenskih narečij med letoma 1872 in 1874 tudi sam zapisoval folklorno gradivo (Čurkina, 2008, 96). Prav njemu se moramo zahvaliti za prve zapise rezijanskih pravljic (Matičetov, 1973, 9); toda folklorist, in največji slovenski specialist za rezijansko pripovedno izročilo, Milko Matičetov, stoletje kasneje zavrača Baudouinove »krivične in pavšalne« sodbje, češ da rezijanske pesmi in pravljice »niso nič posebnega«, ker da so sposojene iz knjig ali od drugih narodov (Matičetov, 1973, 10). V tem neusklajenem (celo nasprotnem) mnenju lahko nazorno vidimo razlike, ki se pri obravnavi identičnega predmeta (vsebine) pokažejo zaradi različne metodologije dela in raziskovalnih interesov slovstvene folkloristike in dialektologije.

Rekel bi, da je [Baudouin op. B. I. K.] morda imel tak občutek, ko je videl, kako teksti delujejo na poslušalstvo, mi ga smemo suponirati, čeprav ni izrečno omenjeno. Pri samem zapisovanju je filološka akribija pač vplivala zaviralno in ljudem, ki so pripovedovali, jemala morebiten polet prostega pripovedovanja. Prav tako je najbrž vzrok, zakaj je tekst, ki nemara ustreza vsem filološkim zahtevam, vendarle tak, da je Baudouin čutil potrebo pripomniti: »Očitno so junaki te pravljice zamešani, pripoved pa je le ubog, medel odsev nečesa dograjenega in jasnega.« (Matičetov, 1973, 12)

Karel Štrekelj se je lotil do tedaj največjega sistematičnega vseslovenskega zbiranja slovstvene folklorne od »pesmi, pravljic, pripovedi, anekdot, pregovorov, rekov do vraž, zagovorov in kletvin«, pri čemer ni izpustil niti »šeg, običajev, narodne medicine, narodnih iger in narodnega prava«. Poziv za zbiranje – *Prošnjo za narodno blago* – je leta 1887 objavil v *Ljubljanskem zvonu*, *Slovanu* in *Slovenskem narodu*. V pozivu je podal navodila o vsebini ter obrazložil, kako je treba gradivo zapisovati; trdil pa se je tudi pojasniti, zakaj (Štrekelj, 1887):

Izdaja vseh teh raznovrstnih oddelkov narodnega slovstva mora biti kritična, to je taka, kakoršno zahteva metodika filologične vede. [...] Temu načelu se pač noben trezno misleč človek, ki ve, kaj je narodno

blago in čemu se zbira, ne bo protivil in mu ugovarjal. (Štrekelj, 1887, 629)

Štrekelj se zaveda, da se tega načela ne bo mogoče strogo držati in preverjati pri starejših, že obstoječih zapisih, za novo gradivo pa naj velja, da bo vsak zapis kolikor se da natančen in vesten.

Zapisovalec naj zapiše vse to in samo to, kar se mu pripoveduje ali poje, naj ničesar ne prenareja, prideva ali izpušča, gleda naj dalje, da se kolikor mogoče posluša tistih besed in oblik, v katerih se mu kaj pripoveduje; narečju posebne glasove naj zaznamuje s posebnimi znamenji. Pazi naj na naglas in naj zaznamuje vsak zlog, kateri je naglašen, ako sicer ni vaje naglas podrobneje razločevati. Pesmi se naj zapisujejo, koder jih kdo poje; ako je le mogoče, naj se tudi melodija izkuša ujeti [...] (Štrekelj, 1887, 629)

Če je Baudouin imel zapise folklorne predvsem kot podlago za jezikoslovne raziskave, je Karel Štrekelj ponovno preusmeril težišče na vsebino, a hkrati zelo poudaril nujnost preciznosti zapisa. Pojasnil je, zakaj je to pomembno za folkloristične raziskave, tudi če pri tem ni posebnih jezikoslovnih intenc.

Marsikomu se bo čudno zdelo, zakaj tirjamo tako natančne zapise, da hočemo najti v njih celo vse dijalektične posebnosti zaznamovane. Vsak proizvod narodnega slovstva smemo imeti v resnici za narodnega le tedaj, ako ga ohranimo v tisti obliki, v kateri smo ga zajeli iz bistrega potoka narodnega življenja. Tega ne zahtevamo zategadelj, da bi morda pripravili dijalektologom slovenskim nekaj gradiva. Spremenjena oblika, le malo prenarejena vsebina nam brani, proizvod do dobrega spoznati in oceniti. [...] Vestni zapisi pa nam lahko pomorejo, sestaviti zgodovino tega in onega proizvoda, morejo nam pokazati pot, po kateri je prišel v kraj, kjer ga je zajela zapisovalčeva roka; morda nam tudi povedo, odkod je in kedar je začel svoje potovanje po naši domovini, v našem narodu. (Štrekelj, 1887, 630)

Štrekljev poziv je doživel izjemen odziv: gradivo je prihajalo z vseh koncev slovenskega etničnega prostora, vključili so tudi kajkavsko področje (predvsem že zbrano Valjavčevo gradivo). Gradivo so pošiljali ne le učitelji, duhovniki, profesorji, dijaki in študenti, kot je bilo pričakovati, pač pa tudi kmetje, trgovci in delavci. V seznamu zapisovalcev, ki ga je sestavila Monika Kropelj, je 342 imen, toda to število ne zajema zapisovalcev, ki

so gradivo pošiljali anonimno, podpisano s kratico ali šifro in njihovi identiteti ni bilo moč priti na sled (Kropelj, 2001, 101, 104, 105). Čeprav je Štrekelj zbiral vse vrste slovstvene folklorne, pa se je zaradi bogate Vrazove zapuščine in drugega pesemskega gradiva, ki ga je že pred njegovim pozivom zbrala oz. pridobila Slovenska matica, že od začetka namenil najprej izdati pesmi (Kropelj, 2001, 31). Tako so od leta 1895 do leta 1923 izhajali snopiči *Slovenskih narodnih pesmi*, v katerih je bilo objavljenih več kot 8000 enot. Zbirka ni monumentalna le po količini, pač pa tudi po strokovnosti (zapis, tudi variant istih pesmi, dokumentarni aparat, veliko opomb).

POGLEDI NA ZAPISOVANJE Z RAZVOJEM SLOVSTVENE FOLKLORISTIKE IN NAPREDKOM TEHNOLOGIJE

S Štrekljevim delom se začne novo obdobje v slovenski slovstveni folkloristiki, katere predstavniki so poleg Štreklja še Maks Pleteršnik, Ivan Prijatelj in Matija Murko. Namesto mitološke, je zdaj v ospredju migracijska smer, za katero velja, da so »plodovi človeškega uma romali od naroda do naroda in povsod pustili svoje sledove, in resnica je, da je človeški duh povsod enak in da si v podobnih razmerah povsod ustvarja enake predstave«. Slovstvena folklorika tako med drugim postane tudi gradivo za ljudsko psihologijo⁵ (Stanonik, 1999, 28–29). Uveljavi se primerljiva metoda in slovenskemu folklornemu gradivu začnejo iskati vzporednice pri drugih evropskih narodih.

S pomočjo zemljepisno-zgodovinske metode (finske šole), ki jo leta 1926 prvič objavljena na Finskem (Krohn, 1971 [1926]) začnejo slovstveni folkloristi rekonstruirati posamezne motive.⁶ Prva stopnja te metode je skrajno natančen zapis besedila, ki kar se da dosledno sledi pripovedovanju. Na zemljepisno-zgodovinsko metodo sta se (poleg drugih metod) pri delu opirala oba najpomembnejša slovenska raziskovalca (prozne) slovstvene folklorne v 20. stoletju, Ivan Grafenauer (npr. *Slovenske pripovedke o Kralju Matjažu*, 1951) in Milko Matičetov (*Sežgani in spet rojeni človek*, 1961). Milko Matičetov je opredelil folkloristiki lastno, tj. sodobno folkloristično metodologijo, ki izhaja iz združitve »filoloških, književnozgodovinskih, kulturnozgodovinskih, geografsko-statističnih in drugih prijemov« (Matičetov, 1956a, 130). Matičetov zagovarja skrajno natančno akribijo iz ust pripovedovalca (tj. ustvarjalca, avtorja pripovedi), vendar ne na škodo umetniške učinkovitosti, še posebej velja previdnost pri podajanju besedil javnosti (Stanonik, 2013, 475). Na problem zapisa in

⁵ Gl. Ivan Prijatelj (1902), *Psihologični paralelizem* (prim. Stanonik, 1999, 29).

⁶ Zaradi zemljepisne razširjenosti so zelo pomembna mednarodna kazala pravičnih tipov. Za rekonstrukcijo zgodovinskega razvoja kake teme ali motiva so ob dejstvu, da ni pisnih pričevanj, najpomembnejši zemljepisni vidiki. Za preverjanje rezultatov po zemljepisni razširjenosti ni drugega sredstva kot notranja analiza raznih primerov zlitja. Merilo pri tem je večja ali manjša medsebojna zraščanost motivov ali celo zgodb. Slaba zraščanost potrjuje domnevo, da gre za mlad pojav; kadar je zraščanost pojavov večja, je pojav starejši (SEL, 2004, 706–707).

redakcije je pokazal s primerjavo dveh enakih zgodb, ki sta jih pripovedovala dva različna pripovedovalca in zapisala dva različna zapisovalca, folklorist in literat: prvi je sledil besedilu »iz ust pravljicarja«, drugi pa si je pri tem privoščil več svobode (Matičeto, 1956b). Anonimno glasovanje med šolarji, kateri tekst se jim zdi boljši, je odločilo v prid prvemu (Matičeto, 1957).

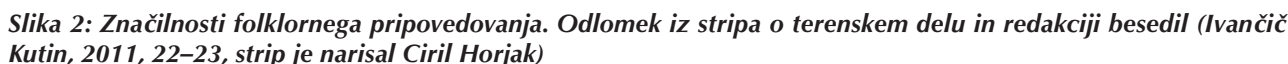
Z iznajdbo naprav za snemanje zvoka so se v petdesetih letih 20. stoletja tudi pri nas povečale možnosti za zvočno dokumentiranje gradiva.⁷ Leta 1960 že velja, da je zvočni posnetek (tedaj še na magnetofonskih trakovih) obvezni pripomoček slovstvenega folklorista na terenu, saj je na posnetku poleg besedila mogoče prepoznati (slišati) tudi izvirni glas, dikcijo in intonacijo, česar svinčnik ne more zapisati (Kuret, 1960–1961, 3). A problemi, povezani z zapisom gradiva in redakcijo, so ne le ostali, ampak so z možnostjo ponovnega predvajanja posnetkov postali še bolj pereči. Na dileme zapisov (transkripcije) in redakcije folklornih besedil so leta 1956 opozarjali nekateri strokovnjaki na varaždinskem strokovnem srečanju *Rad kongresa folklorista Jugoslavije* (pod okriljem katerega so bili tudi slovenski folkloristi). Jovan Vuković meni, da sodobna tehnična sredstva, kot je magnetofon, sicer lahko ohranijo besedilo od besede do besede natančno, še vedno pa ostaja problem zapisa in redakcije besedila. Za zapisovanje folklornih besedil je nujno potrebno tudi lingvistično, dialektološko (za uporabnost folklornega gradiva tudi za raziskave govora izpostavi zapis »akcenta«) in splošno književno znanje tistega, ki zapisuje (Vuković, 1959, 184). Valjko Palavestra se zavzema za to, da bi folkloristi oblikovali skupna načela, ki so potrebna za zapisovanje folklornega gradiva. Predvsem se mu zdi nujno, da bi razčistili problem, kako (s kakšnimi znaki) zapisovati posebne narečne glasove, ki jih zabeleži zvočni posnetek (dvoglasnike, polglasnike, redukcije samoglasnikov, neartikulirane glasove ...). Toda avtor nato sam ugotavlja, da se potem, ko rešimo ta vprašanja, pojavijo nova, npr. kakšen je vpliv prisotnosti tehničnega pripomočka za dokumentiranje na pripovedovalca ter kakšen naj bo način redakcije besedila za objavo (Palavestra, 1958, 195). Sklene, naj bodo zapisi terenskega gradiva v dialektološki obliki, toda zapis gradiva je treba prilagoditi ciljni publiki: natančni, zahtevnejši dialektološki zapis za arhiviranje ter za strokovno javnost ter poenostavljene oblike oz. priredbe za širši krog bralcev, pri čemer pa je treba ohraniti leksiko in pripovedovalčev stil. Pri tem je treba vsekakor paziti, da bo bralec pravilno razumel besedilo v celoti. Še posebej pazljivo je treba ravnati pri objavah, namenjenim otrokom (Palavestra, 1958, 199). Ne samo v tedanjem jugoslovanskem, temveč tudi v širšem slovanskem prostoru so se folkloristi soočali s podobnimi vprašanji (gl. Propp, 1956; Jech, 1956).

Maja Bošković-Stulli razmišljanja predhodnikov pozvame: čeprav je problem zapisa in redakcije folklornih besedil na prvi pogled le obrobni, tehničen, pa je zelo pomemben, saj se prav skozi zapis kaže odnos do folklorne besedne ustvarjalnosti, zato je ta vprašanja treba začeti reševati (Bošković-Stulli, 1959, 107). Bošković-Stullijeva predlaga, da bi pri objavljanju folklornega gradiva posegli po manj rigoroznem dialektološkem zapisu: za celovito doživljanje folklornega pripovedovanja je treba slišati tudi zvočno podobo besedila (pripovedovalec oblikuje s svojim glasom); to, kar lahko zaznavamo na zvočnem posnetku, lahko pri zapisu ponazorimo z znaki in simboli. Toda doživetja ne more nadomestiti še tako precizen fonetični prepis na papirju, »kot koncerta ne more nadomestiti branje partiture«. Fonetični zapisi z vsemi svojimi znaki in simboli so dragoceni za dialektološke študije, za folkloristične obravnave pa niso potrebni, še manj pa za poljudnejše objave (Bošković-Stulli, 1959, 118–119).

Nedvomno je folklorno besedilo, ki ga pripoveduje nadarjeni pripovedovalec umetnina, toda ali to ostane tudi, ko pripoved prestavimo na papir? Je treba besedilo pri tem popravljati in ga prilagoditi... ? [...] Tudi naši klasični teksti, Vukovi in drugi, niso bili objavljeni dosledno po pripovedovanju, pač pa v svobodni stilski obliki. Današnji dosledno dialektološki zapisi so zakopani v arhivih znanstvenih inštitutov, kjer jih nihče ne gleda; objavljen pa je le majhen del dokumentiranih besedil za znanstvene izdaje ... (Bošković-Stulli, 1959, 108–109)

V 60. in 70. letih 20. stoletja se s skupino ameriških folkloristov (Alan Dundes, Dan Ben-Amos, Roger Abrahamson idr.) začel uveljavljati nov pogled na slovstveno folkloro: pozornost se s folklornega besedila vse bolj pomika na nosilca folklornega izročila (tj. pripovedovalca) ter na kontekst in izvedbo oz. performanco (Ivančič Kutin, 2011, 16). V ospredje pride individualna ustvarjalnost, pri čemer je poudarjena poetična in artistična vrednost folklornega izražanja (Hansen, 2006, 69), osrednji vpliv pri tem pa imajo t.i. etnografske okoliščine, kot so sestava skupine, kraj, čas pripovedovanja in vrsta drugih spremenljivk, ki utegnejo vplivati na pomen, žanrsko sestavo in druge danosti, ki jih lahko razložimo le v povezavi s kontekstom (Ivančič Kutin, 2011, 16). Behavioristični pristop k raziskovanju folklore se je oprl na sociolingvistična izhodišča Della Hymesa, utemeljitelja etnografije govora (gl. Hymes, 1962). Alan Dundes pa je razvil teorijo o treh enakovrednih ravneh slovstvene folklore, to so tekst (jezikovne vrline), tekstura (izvedba) in kontekst (družbena situacija, v kateri se realizira pripovedovanje) (Dundes, 1980 [1964], 20–32). Pri celostni obravnavi slovstvene folklo-

⁷ V poročilu o delu Inštituta za slovensko narodopisje za leto 1956/57 je podatek, da je Inštitut v tem času dobil prvi magnetofon, dar Švicarskega narodopisnega muzeja (Letopis SAZU, 1958, 203).

imenuje prekodiranje (Stanonik, 1990, 37).⁸ Da bi ohranili kar največ »nezapisljivih« sestavin slovstvene folklore študija Barbare Ivančič Kutin predlaga rešitev v kombinaciji natančnega fonetičnega zapisa besedila, simultanih opomb o njegovi izvedbi ter opis širokega spektra okoliščin pripovedovanja (Ivančič Kutin, 2011, 158); za znanstvene objave je tak pristop zaradi količine informacij vsestransko uporaben, pri poljudnejših pa je, kot priporoča že Boškovič-Stullijeva (1959, 117), primernejše, da so dostavki in opombe, ki dopolnjujejo besedilo, sicer natančni a hkrati dovolj diskretni in neopazni, da ne obremenjujejo besedila. Na primer tako, kot je storil Milko Matičetov v *Zverinica* iz *Rezije*.⁹ Zapisovanje pripovedi se, kadar gre za prirejanje v knji-

9 Milko Matičetov je znameniti izdaji Zverinic iz Rezije (1973) dodal izčrпно spremno besedilo o svojem celotnem raziskovalnem delu v Reziji, o gradivu, ki ga je tam nabral, o ljudeh, o raziskovalcih (največ jezikoslovcih), ki so Rezijo obiskali že pred njim itd. Od 240 pripovedi, ki jih je zbral med letoma 1962 in 1973, jih je za knjigo izbral 60, pri čemer jih je »prevedel« v knjižno slovenščino, pri tem je ohranjal glavne značilnosti pripovedovalčevega individualnega sloga na ravni povedi, deloma tudi na ravni besedišča. Objava besedil v narečju bi bila povsem nerazumljiva drugim slovenskim bralcem; tako pa so danes rezijanske pravljice med najbolj prepoznavnimi pripovedmi slovenskega pripovednega izročila. Devetim zgodbam je dodal tudi fonetični narečni zapis, in tako predstavil vse štiri rezijanske govore. Vse zgodbe v knjigi so v dodatnem razdelku na koncu pospremljene še s posebnimi opombami o tehničnih metapodatkih

žnem jeziku, seveda razlikuje od zapisovanja folklornih obrazcev in pesmi.¹⁰

SODELOVANJE SLOVSTVENIH FOLKLORISTOV IN DIALEKTOLOGOV IN MOŽNOSTI ZA PRIHODNOST

Slovenski slovstveni folkloristi in dialektologi so že od nekdaj vsaj deloma sodelovali, nekateri posamezniki, ki sta jim bili blizu obe področji, še toliko bolj. Že Baudouin se je zavedal, da imajo folklorna besedila dvojno vrednost, saj je serijo svojih izdaj naslovil *Materiali za dialektologijo in etnografijo Južnih Slovanov* (Baudouin, 1988). Pavle Merkù je pri Sloven- cih v Italiji poleg jezikoslovnega gradiva za raziskave toponomastike ter za etimološke, dialektološke in druge jezikovne študije prispeval nekaj zelo pomembnih del tudi za folkloristično stroko, npr. obsežno in eksaktno monografijo *Ljudsko izročilo Slovencev v Italiji* (Merkù, 1976); folklorist Milko Matičetov pa je (kot tudi Merkù) sodeloval pri terenskem pridobivanju gradiva za ASLEF (Zgodovinski lingvistični in etnografski atlas Furlanije) v Kanalski dolini, Reziji in Benečiji (Pellegrini, 1972, 95). V 90. letih 20. stol. sta se s problematiko zapisa terenskega gradiva interdisciplinarno ukvarjali tematski številki revije *Traditiones* (ur. Stanonik, 1994, 1996).

Za primer kontinuiranega sodelovanja med strokama vzemimo *Glasove*, najpomembnejšo slovensko zbirko folklornih pripovedi, ki izhaja od leta 1988, vseskozi pod uredništvom ddr. Marije Stanonik. V njej je doslej (januar 2016) izšlo že 46 knjig, ki skupno vsebujejo več kot 17.500 enot folklornih pripovedi. Zbirka je zasnovana po geografskem ključu, kar pomeni, da vsaka knjiga pokriva svoj del slovenskega etničnega (torej tudi narečnega) prostora. Urednica strategijo zapisovanja besedil v teh knjigah pojasni takole:

Da bi bili zapisi oblikovno čim bolj pristni, sta bese- dišče in skladnja čim bolj zvesta živemu govoru, glasoslovno pa so besedila primerno prirejena dana- šnjemu knjižnemu jeziku, da zmore ob njih uživati vsak slovenski bralec. Strokovno raven zbirke zvišu- jejo sezname narečnega besedja, da postaja imenitna predloga za tako želeni in dolgo pričakovani slovar slovenskega, ne samo knjižnega, temveč živega jezi- ka nasploh. (Stanonik, 2014, 5)

Dejstvo je, da se knjige med seboj nekoliko razliku- jejo po (dialektološki) zahtevnosti zapisa, kar je seveda odvisno od jezikoslovne izobrazbe, nadarjenosti in/ ali posluha zapisovalcev. Uveljavilo se je tudi pravilo, da pri vsaki knjigi sodeluje še jezikoslovec (največkrat dialektolog), ki skrbi za doslednost zapisa v celotni knjigi.¹¹ Ta sodelavec načeloma pripravi tudi besedilo s pojasnili k zapisom ter jezikoslovni opis značilnosti in posebnosti narečja oz. govora/govorov, ki so zastopani v knjigi. V knjige je pogosto (vsaj za okus) vključenih nekaj fonetičnih zapisov (z dodatnimi znaki za zapis glasov), ki poleg skladenjskih odražajo še glasovne in naglasne značilnosti (Smole, 2014, 359). Nekaterim knjigam je priložena tudi zgoščenka z izbranimi zvočni- mi posnetki, a le v redkih primerih so izvirni, največkrat gre za branje že zapisanih pripovedi. V delu oz. v planu je še toliko knjig, da bodo pokrile ves slovenski etnični prostor (gl. Slika 3). Predvideno je, bo v zbirko vključeno tudi pripovedno izročilo Slovencev po svetu; to gradivo bo nemara še posebej zanimalo tudi dialektologe.

V zadnjem času folkloristi in dialektologi sodelujejo v raznih aplikativnih projektih, največkrat povezani s turizmom.¹² Kljub različnim raziskovalnim interesom in posledično avtonomnim raziskovalnim metodam pa imata slovstvena folkloristika in dialektologija velik potencial tudi za tesnejše sodelovanje v svoji skupni točki – terenskem gradivu.

Ena izmed konkretnih skupnih nalog obeh strok bi lahko bila pridobitev terenskega gradiva, ki ga je na slo- venskem etničnem prostoru med letoma 1872 in 1874¹³ v okviru raziskave slovenskih narečij zbral Baudouin. Večina tega gradiva ni bila nikoli objavljena (Čurkina, 2004, 96); zapise hrani sanktpeterburški arhiv v Rusiji, v slovenskih raziskovalnih ustanovah pa imamo na razpo- lago le majhen delež kopij tega gradiva.¹⁴ Baudouinovi zapisi so neprecenljive vrednosti za folkloristično in dialektološko stroko: raziskovalec je prehodil mnogo slovenskih krajev, največ v zahodnem slovenskem etničnem prostoru, kjer je obiskal večino vasi in zasel- kov v Posočju, Benečiji in Reziji. Povsod je z namenom jezikoslovnih (in hkrati tudi etnografskih) raziskav z veliko dialektološko natančnostjo – zapisoval predvsem pravljice in povedke. Zapisovanje slovstvene folklore je bila tudi Baudouinova delovna metoda: pripovedi, ki jih je imel informator v svojem repertoarju, je lahko s

(kraj, čas, pripovedovalec) ter podatki o vseh treh ravlinah – tekstu, kontekstu in teksturi posamične zgodbe. Mnogokrat pa je dodal še zapisovalčev komentar.

10 V proznih besedilih se npr. lahko odpravljajo posamezne redukcije (onemitve nenaglašanih samoglasnikov) pri folklornih obrazcih (molitve, zagovori ipd.) in pesmih pa to ni vselej mogoče, saj se s tem spremeni ritem oz. metrum (Smole, 1999, 56).

11 Včasih jezikoslovec oz. dialektolog že med zapisovalci oz. avtorji posamezne knjige (npr. Andreja Žele, Danila Zuljan Kumar, Peter Weiss).

12 Npr. v čezmejnem projektu, ki je pripravil mrežo lokalnih muzejev *ZborZbirk* (gl. Ivančič Kutin in Ledinek Lozej, 2015, 8), tematske poti, kjer lokalne skupnosti predstavljajo lokalno pripovedno izročilo v narečju (gl. Ivančič Kutin, 2013), popisi hišnih in ledinskih imen (gl. Klinar et al., 2012) ipd.

13 Da bi dopolnil in preveril zbrano gradivo, se je na slovenski teren vrnil tudi v letih 1877, 1890, 1893 in 1901 (Čurkina, 2008, 66).

14 Milko Matičetov je leta 1979 pridobil zapise pravljic, ki jih je zapisal Gašper Križnik in jih posredoval Baudouinu (prim. Stanonik, 2012, 310 v podčrtnih opombah o gradivu iz »*Arhiv akademii nauk SSSR*«) ter gradivo, ki ga je Baudouin sam zapisal v Reziji. Gradivo iz Terskih in Nadiških dolin pa je pridobila Liliana Spinozzi Monai in ga tudi objavila (Baudouin, 1988; Spinozzi Monai 2009).

sorazmerno podobnimi besedami večkrat ponovil. Ta metoda je bila v času, ko še ni bilo možnosti za zvočno dokumentiranje, nadvse uporabna, saj je omogočila preverjanje / dopolnjevanje zapisov na terenu, meni Karmen Kenda-Jež:

Sama besedila so bila sicer zvrstno omejena na slovstveno folkloro tudi (ali predvsem) zaradi težnje po celostni, interdisciplinarni raziskavi »plod[ov] ljudstvene stvarjavne [...] moči«, vendar je bila to predvsem zavestna odločitev v prid taki govorni obliki, ki je v tistem času edina omogočala čim bolj zanesljiv narečni zapis – »že narejeno« besedilo, ki ga je bilo mogoče sorazmerno zlahka ponavljati ali uravnavati govorni tempo brez večje škode za jezikovno kvaliteto gradiva. (Kenda-Jež, 2003, 6)

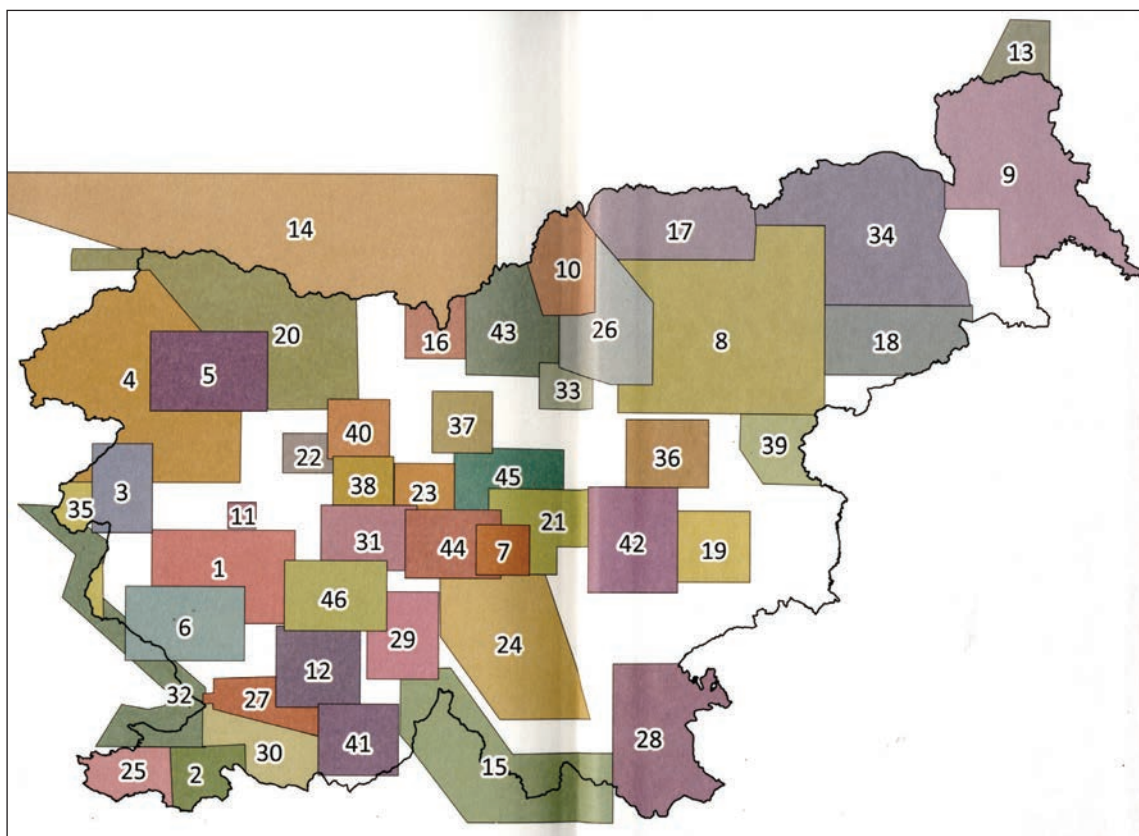
V Boudouinovem več kot 140 let starem gradivu so zelo verjetno tudi folklorni in dialektološki pojavi, ki so v živem okolju do danes že izumrli; gradivo bi zato omogočilo imenitne diahrone raziskave, ki bi lahko prinesle nova spoznanja tako v folkloristiki kot v dialektologiji.

V prihodnosti bi obe stroki morda lahko vzpostavili celo skupni repozitorij terenskega gradiva. Raziskovalci bi se glede na svoje raziskovalne interese po gradivu

orientirali s pomočjo kazal in indeksov z vsebinskimi in dokumentarnimi metapodatki. V bazo bi lahko naložili obstoječe starejše zvočno gradivo, saj je danes postopek digitalizacije hiter in razmeroma poceni. Za gradivo, ki je dokumentirano z digitalnim diktafonom (npr. v mp3), pa bi pripravili enostaven vnosni obrazec (z vsemi ustreznimi podatkovnimi kategorijami), da bi vanj raziskovalci sami vnašali na terenu nabrano gradivo. Tak repozitorij, zasnovan po načelih digitalne znanstvene objave gradiva oz. korpusa, bi bil odličen vir za najrazličnejše raziskave znotraj posameznih disciplin ali za interdisciplinarne raziskave.

SKLEP

Kljub različnim raziskovalnim interesom in posledično avtonomnim raziskovalnim metodam imata slovstvena folkloristika in dialektologija že od nekdaj pomembno stičišče – terensko gradivo iz ust informatorja. In prav v tej točki se ponuja velik potencial za tesnejše sodelovanje tudi danes, ko obe stroki občutita kadrovsko in finančno podhranjenost za delo na terenu. Zato bi premišljeno ter bolj sistematično in vzajemno sodelovanje v raziskavah in projektih ter informiranje lahko prineslo obojestransko korist.

Slika 3: Območja, ki jih pokrivajo posamezne knjige iz zbirke Glasovi. Glej zemljevid na zadnji platnici 46. knjige (Trobič, 2016).

FOLKLORE MATERIAL AND ITS RECORDING AS THE POINT OF CONTACT BETWEEN FOLKLORISTICS AND DIALECTOLOGY. A LOOK INTO THE PAST AND A PROPOSAL FOR THE FUTURE

Barbara IVANČIČ KUTIN

Institute of Slovenian Ethnology SRC SASA, Novi trg 2, 1000 Ljubljana, Slovenia
e-mail: b.ivancic@zrc-sazu.si

SUMMARY

Verbal folklore (fairy tales, tales, proverbs and riddles, folk beliefs, etc.) is the literary art of spoken language (or spoken dialect) resulting from contact between carrier and receiver and its aesthetic function. Folklore material has been the point of contact between Slovenian folklore studies and dialectology from the mid-19th century, which was when material first started to be carefully collected and recorded.

This paper chronologically presents, through written sources, the motivations and development of the recording principles for verbal folklore, which is reflected through guidance and instructions as well as in practical work. The author lists the various milestones that have marked different periods in Slovenian folklore studies. These are linked to changes in views of the material, to which the methodology was also adapted.

One constant feature of every period is the dilemmas and problems associated with the records and editing of the texts: it seems that dialectologists have no specific problems with the recording of material, while folklorists are required to ensure that the artistic text does not lose its aesthetic elements and the comprehensibility of the rounded unit (i.e. the story) in the rigorous process of dialectological recording.

At the end, the author puts forward a number of concrete proposals for closer and more systematic collaboration between the Slovenian folkloristic and dialectological professions, for example combining efforts to acquire and treat in an interdisciplinary way Baudouin's material from the end of the 19th century (held by the St Petersburg archive) and to establish a common repository of field (audio) recordings.

Keywords: Folkloristics, dialectology, documentation, transcription, field material, written notes, transcription, field material, oral tradition, folk narratives, Jan Baudouin de Courtenay

VIRI IN LITERATURA

Kmetijske in rokodelske novice. Ljubljana, Jožef Blaznik, 1843–1902.

Slovenska bčela. Ljubljana, Kleinmayr, 1850–1853.

Slovenski narod. Ljubljana, Narodna tiskarna, 1868–1943.

Baudouin de Courtenay, J. (1988): Materiali za južnoslovansko dialektologijo in etnografijo IV / Materiali per la dialettologia e l'etnografia slava meridionale. Ljudska besedila v prozi in verzih, zbrana v Nadiških dolinah leta 1873 / Testi popolari in prosa e in versi raccolti in Val Natisone nel 1873. Liliana Spinozzi Monai (ur.). Trst, Špeter Slovenov, Študijski center »Nediža«.

Bošković-Stulli, M. (1959): O narodnoj priči i jeziku autentičnom izrazu. Slovenski etnograf 12, 107–119.

Čistov, V. K. (2010) [1975]: Specifičnosti folkloru u svetlu teorije informacije. V: Hameršak, M. & S. Marjančič (ur.): Folkloristična čitanka. Zagreb, AGM, 139–158.

Čurkina, V. I. (2008): Prvo študijsko potovanje Jana Baudouina De Courtenaya v slovenske dežele (1872–1873) in njegovo znanstvo z Gašperjem Križnikom. V: Stanonik, M. (ur.): Gašper Križnik (1848–1904) in njegov čas. Ljubljana, ZRC SAZU, 93–97.

Dundes, A. (1980): Interpreting Folklore. Bloomington, Indiana University Press.

Grafenauer, I. (1951): Slovenske pripovedke o Kralju Matjažu. Ljubljana, SAZU.

Hansen, G. (2006): Performance theory. V: Clements, W. M. (ur.): The Greenwood Encyclopedia of World Folklore and Folklife. Vol. 1. Westport, Connecticut in London, Greenwood Press, 68–71.

Hymes, D. (1962): The Ethnography of Speaking. V: Gladwin, T. & W. C. Sturtevant (ur.): Anthropology and Human Behavior. Washington, The Anthropology Society of Washington, 13–53.

Ivančič Kutin, B. (2011): Živa pripoved v zapisu. Kontekst, tekstura in prekodiranje pripovedi Tine Kravanja iz Bavšice. Ljubljana, ZRC SAZU.

Ivančič Kutin, B. (2013): Po sledih pripovednega izročila Bovca. Zvočni vodnik (CD 32 min.). Ljubljana, AVL ISN ZRC SAZU.

Ivančič Kutin, B. & Š. Ledinek Lozej (2015): Projekt ZborZbirk – Kulturna dediščina v zbirkah med Alpami in Krasom. Il progetto L'eredità culturale fra Alpi e Carso. V: Poljak Istenič, S. (ur.): Kulturna dediščina med Alpami in Krasom. L'eredità culturale fra Alpi e Carso. Vodnik po zbirkah. Guida alle collezioni. Ljubljana, ZRC SAZU, 7–10.

Jech, J. (1956): O přesný zapis nářečního textu folklorního, folkloristického a etnografického. Československa ethnografie 4, 1, 55–67.

Kenda-Jež, K. (2003): Glasovna podoba slovenskih narečij v raziskavah Jana Baudouina de Courtenayja. 7 strani, tipkopis.

Kenda-Jež, K. (2008): Odsev raziskovalnih izhodišč Baudouina de Courtenaya v Delu Gašperja Križnika. V: Stanonik, M. (ur.): Gašper Križnik (1848–1904) in njegov čas. Ljubljana, ZRC SAZU, 98–111.

Klinar, K., Škofic, J., Šekli, M. & M. Piko-Rustja (ur.) (2012): Metode zbiranja hišnih in ledinskih imen. Jesenice–Celovec, Razvojna agencija Zgornje Gorenjske.

Krek, G. (1872): O Vrazovi slovensko-slovstveni ostalini. Letopis Matice Slovenske za leto 1871, 27–30.

Krek, G. (1877): O nabiranju narodno-slovstvenega blaga. Novice gospodarske, obrtniške in narodne 35, 107.

Kremenšek, S. (1978): Družbeni temelj razvoja slovenske etnološke misli. V: Baš, A. & S. Kremenšek (ur.): Pogledi na etnologijo. Ljubljana, Partizanska knjiga, 9–65.

Krohn, K. (1971) [1926]: Folklore Methodology. Formulated by Julius Krohn and Expanded by Nordic Researchers. Austin, University of Texas Press.

Kropej, M. (2001): Karel Štrekelj. Iz vrelcev besedne ustvarjalnosti. Ljubljana, ZRC SAZU.

Kuret, N. (1960-61): Etnografski tehnični pripomočki. Glasnik slovenskega etnografskega društva 3, 1, 3.

Letopis SAZU (1958). Letopis Slovenske akademije znanosti in umetnosti za leto 1956/57. Ljubljana, Inštitut za slovensko narodopisje.

Matiččetov, M. (1956a): Ljudska proza. V: Legiša, L. (ur.): Zgodovina slovenskega slovstva. Ljubljana, Slovenska matica, 119–138.

Matiččetov, M. (1956b): Brat in ljubi. Zbornik Primorske založbe Lipa, 35–62.

Matiččetov, M. (1957): Jurčič ali Marinčič. Glasovanje o dveh oblikah iste pravljice. Glasnik Inštituta za slovensko narodopisje 3, 16.

Matiččetov, M. (1961): Sežgani in spet rojeni človek. Ljubljana, SAZU.

Matiččetov, M. (1973): Zverinice iz Režije. Ljubljana–Trst, Mladinska knjiga.

Merhar, B. (2015): Majar, Matija. V: Slovenski biografski leksikon. <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:VPo7Km3Y5PIJ:www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi340721/+&cd=2&hl=sl&ct=clnk&gl=si> (30. 9. 2015).

Merkù, P. (1976): Ljudsko izročilo Slovencev v Italiji. Zbrano v letih 1965–1974. Trst, Založništvo tržaškega tiska.

Palavestra, V. (1958): O transkribiranju i redakciji narodnih pripoviedaka. V: Žganec, V. (ur.): Rad kongresa folklorista Jugoslavije u Varaždinu 1957. Zagreb, Saveza udruženja folklorista Jugoslavije, 195–199.

Pellegrini, G. B. (1972): Introduzione all'atlante storico – linguistico – etnografico Friulano (ASLEF). Udine–Padova, Istituto di glottologia dell'Università di Padova, Istituto di filologia romanza della Facoltà di lingue e letterature straniere di Trieste con sede in Udine.

Podšavniški (=Križnik, G.) (1874): Slovenske pripovedke iz Motnika. Celovec, samozaložba.

Propp, V. (1956): Tekstologičeskoe redaktirovanie zapisej fol'klora. Russkij fol'klor I., 196–206.

SEL Slovenski etnološki leksikon (2004). Ljubljana. Mladinska knjiga.

Smole, V. (1999): O jezikovni redakciji in zapisu izbranih besedil. V: Stanonik, M.: Slovenska slovstvena folklor. Ljubljana, DZS, 56–57.

Smole, V. (2014): O zapisu narečnih značilnosti. V: Samec, M.: So z vilicami pisali. Zbirka Glasovi (44. knjiga). Ljubljana, ZRC SAZU, 359–362.

Spinozzi Monai, L. (2009): Il Glossario del dialetto del Torre di Jan Baudouin de Courtenay. Udine, Consorzio Universitario del Friuli; San Pietroburgo, St. Petersburg Branch of the Archive of the Russian Academy of Science; Ljubljana, ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša; Pasian di Prato, Lithostampa.

Stanonik, M. (1983/84): Slovstvena folklor med terenom in kabinetom. Jezik in slovstvo 3, 71–78.

Stanonik, M. (1990): Slovstvena folklor v domačem okolju. Ljubljana, Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

Stanonik, M. (ur.) (1994): Naš živi jezik. Traditiones 23.

Stanonik, M. (ur.) (1996): Besede in reči. Traditiones 25.

Stanonik, M. (1999): Slovenska slovstvena folklor. Ljubljana, DZS.

Stanonik, M. (2001): Teoretični oris slovstvene folklor. Ljubljana, ZRC SAZU.

Stanonik, M. (2008a): Interdisciplinarnost slovstvene folklor. Ljubljana, ZRC SAZU.

Stanonik, M. (2008b): Poetika folklornih pripovedi iz arhivske zbirke Gašperja Križnika. V: Stanonik, M. (ur.): Gašper Križnik (1848–1904) in njegov čas. Ljubljana, ZRC SAZU, 145–160.

Stanonik, M. (2008c): Folkloristični portret Gašperja Križnika V: Stanonik, M. (ur.): Gašper Križnik (1848–1904) in njegov čas. Ljubljana, ZRC SAZU, 31–38.

Stanonik, M. (2009): Zgodovina slovenske slovstvene folklor. Od srednjega veka do sodobnosti. Ljubljana, Slovenska matica.

Stanonik, M. (2012): Folkloristični portreti iz treh stoletij. Od baroka do moderne. Ljubljana, ZRC SAZU.

Stanonik, M. (2013): Folkloristični portreti iz 20. stoletja. Ljubljana, ZRC SAZU.

Stanonik, M. (2014): Beseda h knjigi. V: Samec, M.: So z vilicami pisali. Zbirka Glasovi (44. knjiga). Ljubljana, ZRC SAZU, 5–7.

Škafar Rogelj, B. (2011): Upodobljene sledi narodne identitete. Ljubljana, ZRC SAZU.

Štrekelj, K. (1887): Prošnja za narodno blago. Ljubljanski zvon 7, 11, 628–632.

Trobič, M. (2016): Še vedno na prepihu. Ljubljana, ZRC SAZU.

Vuković, J. (1959): O načinu beleženja folklorne građe. V: Žganec, V. (ur.): Rad kongresa folklorista Jugoslavije u Varaždinu 1957. Zagreb, Saveza udruženja folklorista Jugoslavije, 181–185.